

Zrínyi Miklós
Nemzetvédelmi Egyetem
Hadtudományi Doktori Iskola

Szebenyi Gabriella

**A katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek a Közös Európai
Referenciakeret normarendszerében**

című doktori (PhD) értekezés ismertetése

Témavezető: Várnainé Dr. habil. Kis Ilona, egyetemi docens

Budapest, 2007

A KUTATÁS TÁRGYA

Jelen értekezés bemutatja a nyelvi mérés és értékelés egységesítésére irányuló európai törekvéseket, valamint vizsgálja ezeknek a törekvéseknek a hatását a magyar nyelvvizsgáztatás rendszerére, különös tekintettel a szaknyelvi, illetve a katonai szaknyelvi nyelvvizsgákra.

Ezen felül az értekezés ismerteti és feltárja azt a folyamatot, melynek eredményeképpen a katonai szaknyelvi nyelvvizsgák az Európai Unió és az Európa Tanács törekvéseivel összhangban létrejövő átlátható és egységes alapon nyugvó európai nyelvvizsgáztatási rendszerek részévé válhatnak.

A TÉMA AKTUALITÁSA

Az integrálódó Európában és globalizálódó világunkban egyre nagyobb jelentősége van az idegennyelv-ismeretnek. Magyarország csak abban az esetben képes hatékonyan részt venni a nemzetközi politikai, katonai, gazdasági, kulturális és egyéb szervezetek munkájában, ha rendelkezik elegendő számú, magas szintű idegennyelv-tudással bíró szakemberrel.

Az egész világon, így az Európai Unióban is, az idegennyelv-tudás mérésének és értékelésének jelenleg legelfogadottabb eszköze a nyelvvizsga. Hazánk számára alapvető fontosságú, hogy ezen a téren is képes legyen megfelelni a nemzetközi elvárásoknak és normáknak, vagyis olyan korszerű idegennyelv-ismeretet mérő és értékelő rendszerekkel rendelkezzen, melyek elősegítik állampolgáraink mobilitását, országunk további nemzetközi integrációját.

A Magyar Honvédség számára távlati célokat megfogalmazó dokumentum, a *Humánstratégia a professzionális haderő kialakítására 2003-2013* is egyértelműen kiemeli, hogy a szövetséges haderőkkel összehasonlítható, EU- és NATO-konform, a hazai közszolgálati szférával kompatibilis szakmai követelményrendszer kialakítása szükséges.¹ Ezek a célkitűzések nyilvánvalóan magukban foglalják a Honvédség állományának nyelvismeretének mérésére használatos katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek egységes európai normákkal való összhangba hozását is.

Az Európai Unió és az Európa Tanács közösen szorgalmazza, hogy a tagállamokban a Közös Európai Referenciakeret (a továbbiakban: Referenciakeret) képezze a nyelvtudás

¹ Humánstratégia a professzionális haderő kialakítására 2003-2013, 9. o.

mérésének egységes alapját. Elengedhetetlen, hogy a magyarországi nyelvvizsgarendszerek, beleértve ebbe a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszereket is, összhangba kerüljenek a Referenciakeret nyelvi szintjeivel, kategóriáival és kritériumaival.

Az elkövetkezendő években a Referenciakeret várhatóan egyre meghatározóbb szerepet fog betölteni mind a nyelvi mérés és értékelés, mind a nyelvoktatás területén az Unió valamennyi tagállamában, beleértve Magyarországot is, ezért mindenképpen indokolt a Referenciakeret helyi rendszerekben való alkalmazhatóságának folyamatos vizsgálata.

KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK

1. A rendelkezésre álló dokumentumok tartalmi elemzésével bizonyítani tervezem, hogy az Európai Unió és az Európa Tanács célja az európai nyelvvizsgák és nyelvvizsgabizonyítványok átláthatóságának megteremtése. Elemezni és rögzíteni szándékozom a két intézmény által indított programok és projektek azon csomópontjait, melyek a Magyarországon folyó nyelvvizsgáztatásra alapvetően meghatározó hatással vannak.
2. Vizsgálni tervezem az utóbbi hat évtized magyarországi nyelvvizsgáztatási rendszerében bekövetkezett alapvető változásokat, és fel szándékozom tárni azt a folyamatot, melynek során az ötvenes évek merev, erősen centralizált nyelvvizsgarendszerétől lépésenként bekövetkező változások útján eljutottunk napjaink rugalmasabb, decentralizált rendszeréig, melyben különféle típusú akkreditált nyelvvizsgarendszerek működhetnek.
3. Részletekbe menően vizsgálni szándékozom, és fel tervezem tárni azt a konzekvens folyamatot, mellyel a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek a Referenciakerethez illeszthetők. Az eljárásokat és módszereket úgy szándékozom leírni, hogy azok segítségével a jövőben a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek bármely más nyelvvizsgarendszerekhez történő illesztése is megvalósulhasson.
4. Elemzem és összegezem a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek leglényegesebb kategóriáit és jóságmutatóit a Referenciakeret fogalomkészletében, mely megalapozza azt, hogy a jövőben a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek nemcsak a helyi vizsgázók és felkészítők számára, de valamennyi európai uniós tagállam számára is jól áttekinthető rendszerekként működjenek.

5. A nyelvvizsgáztatás és a nyelvoktatás közötti szoros kapcsolatból kiindulva fel szándékozom tární a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszereknek azon pontjait, melyek az európai, illetve a katonai nyelvi képzés és nyelvvizsgáztatás szinkronizálása érdekében a jövőben módosításra javasoltak. Ezekre a módosításokra az értekezésben konkrét javaslatokat tervezek tenni.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

Az értekezés elkészítése során a következő kutatási módszereket alkalmaztam:

- Tanulmányoztam a nyelvi tesztelés elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó hazai és nemzetközi szakirodalmat.
- A rendelkezésre álló dokumentumok alapján áttekintettem az Európai Unió és az Európa Tanács nyelvoktatással és nyelvvizsgáztatással kapcsolatos állásfoglalásait, ajánlásait és projektjeit.
- Tanulmányoztam a Referenciakeret szintleírásait, nyelvhasználat megközelítését, vizsgáltam a Referenciakeret nyelvi tesztelésben való alkalmazhatóságát.
- A nyelvvizsgáztatást szabályozó kormány- és miniszteri rendeletek alapján áttekintettem és elemeztem a magyarországi nyelvvizsgáztatás főbb korszakait, jellegzetességeit az 50-es évektől napjainkig.
- Vizsgáltam a szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek sajátosságait, a velük szemben támasztott követelményeket.
- Statisztikailag feldolgoztam és elemeztem a ZMNE Nyelvvizsgaközpont katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszereinek adatait.
- Részletekbe menően áttekintettem és elemeztem a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek Referenciakerethez történő illesztésének eljárásait és módszereit.
- Alkalmaztam a katonai szaknyelvi nyelvvizsgáztatásban szerzett tapasztalataimat, ajánlásokat fogalmaztam meg a katonai szaknyelvi nyelvvizsgáztatás korszerűsítésére.

AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Az értekezés a bevezetéssel kezdődik, melyben ismertetem a kutatás tárgyát, a téma aktualitását, a munkahipotézist és az alkalmazott kutatási módszereket.

Az első fejezetben bemutatom a jelenlegi európai nyelvoktatás és nyelvvizsgáztatás szempontjából meghatározó intézmények – az Európai Unió és az Európa Tanács – oktatás- és nyelvoktatás-politikáját. Ismertetem az Unió fontosabb állásfoglalásait és törekvéseit a nyelvi teszteléssel és nyelvvizsgáztatással kapcsolatban. Rámutatok az Európa Tanács nyelvoktatásban és nyelvi tesztelésben betöltött jelentős szerepére, és kiemelten foglalkozom az Európa Tanács nyelvi programjának legújabb fejlesztéseivel: az Európai Nyelvi Portfólióval és a Közös Európai Referenciakerettel, továbbá vizsgálom ez utóbbi szerepét a nyelvi tesztelésben.

A második fejezetben a nyelvvizsgáztatást szabályozó törvények és miniszteri rendeletek alapján áttekintem a magyarországi nyelvvizsgáztatás rendszerét az ötvenes évektől napjainkig. Rámutatok az egyes korszakok főbb jellegzetességeire. Bemutatom a jelenleg Magyarországon működő akkreditált nyelvvizsgarendszereket, statisztikai adatokat közlök és elemzek az akkreditáció rendszerének bevezetése óta Magyarországon tett nyelvvizsgákról.

A harmadik fejezetben a szaknyelvi nyelvvizsgákkal foglalkozom. Vizsgálom a szaknyelv és az általános nyelv problematikáját, kitérek a szaknyelvi nyelvvizsgák céljára, továbbá részletezem a szaknyelvi és általános nyelvvizsgák közötti alapvető különbségeket. Ismertetem a szaknyelvi nyelvvizsgák jellegzetességeit és a velük szemben támasztott alapvető követelményeket. Részletesen bemutatom a katonai szaknyelvi nyelvvizsgáztatás magyarországi központját, a ZMNE Nyelvvizsgaközpontot, az ott folyó nyelvvizsgáztatást, és statisztikai adatokat közlök és elemzek a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerekről.

A negyedik fejezetben a katonai szaknyelvi nyelvvizsgák Referenciakerethez történő szintillesztésével foglalkozom. Kitérek az illesztés háttéréül szolgáló kormányrendelet részleteire. Bemutatom az Európa Tanács szerepét a szintillesztés folyamatában. Részletesen feltárom a katonai szaknyelvi nyelvvizsgák szintillesztésének folyamatát, kitérek a familiarizáció (a Referenciakerettel való ismerkedés), a specifikáció (a vizsgaleírás elkészítése a Referenciakeret kategóriái szerint), a standardizálás (az értékítéletek egységesítése) és az empirikus validálás (a specifikáció és a standardizálás szakaszában megfogalmazottak igazolása minőségi és mennyiségi módszerek segítségével) szakaszaira.

Az ötödik fejezetben a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek korszerűsítésének lehetőségeit vizsgálom, és konkrét javaslatokat teszek a vizsgarendszerek fejlesztésére.

Az értekezés végén összefoglalom kutatási eredményeimet, következtetéseket vonok le, és ajánlásokat fogalmazok meg az értekezés felhasználási lehetőségeivel kapcsolatban.

Az értekezést a szakirodalmi hivatkozások, saját publikációim jegyzéke, a táblázatok és ábrák jegyzéke, valamint a mellékletek zárják.

A KUTATÓMUNKA ÖSSZEFOGLALÁSA

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A kutatómunka eredményeképpen, mely magában foglalta a rendelkezésre álló dokumentumok és a szakirodalom áttanulmányozását, az összegyűjtött adatok elemzését, valamint többéves oktatói és vizsgáztatói tapasztalataim feldolgozását, a következő átfogóbb következtetéseket és javaslatokat fogalmaztam meg:

- A magyarországi nyelvvizsgarendszerek, beleértve a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszereket is, folyamatos korszerűsítése, európai normákkal való összehangba hozása alapvető érdeke országunknak. Ez a folyamat hozzájárul az európai nyelvvizsgarendszerek és nyelvvizsga-bizonyítványok átláthatóságának megteremtéséhez, ami elősegíti hazánk állampolgárainak mobilitását, országunk hatékony részvételét az Európai Unió és egyéb szervezetek munkájában.
- A Közös Európai Referenciakeret várhatóan egyre elterjedtebbé válik az Európai Unió tagállamaiban mind a nyelvoktatás, mind a nyelvi tesztelés területén. Ezzel összehangban célszerű folytatni a Referenciakeret ezeken a területeken való alkalmazhatóságának a további vizsgálatát.
- Hazánkban az Európai Nyelvi Portfólió, mely a nyelvtudás önértékelés formájában történő leírására szolgál meglehetősen ismeretlennek és szokatlannak számít. Bár az önértékelés nem helyettesítheti az eddig jól bevált értékelési módokat (nyelvtanári értékelés, nyelvvizsga stb.), azonban az értekezésben kifejtett pozitívumai miatt új dimenziót nyithat a nyelvi értékelésben, ezért az Európai Nyelvi Portfólió bevezetése és széleskörű alkalmazása a Magyar Honvédségben folyó nyelvi képzésben mindenképpen megfontolandó.

- A katonai szaknyelvi vizsgarendszerek korszerűsítése nem fejeződhet be a Referenciakerethez történő szintillesztéssel. A vizsgarendszerek működtetőinek feladata a vizsgarendszerek folyamatos korszerűsítése és tökéletesítése, valamint a vizsgáztatás színvonalának növelése. Mindez a vizsgarendszerek rendszeres felülvizsgálatával, a vizsgákból nyert adatok empirikus vizsgálatával érhető el. Biztosítani kell, hogy a nyelvvizsgák összhangban legyenek a Magyar Honvédség állományának nyelvhasználati igényeivel, és olyan nyelvtudást mérjenek, melyre az állománynak célnyelvi szituációban ténylegesen szüksége van.
- A nyelvvizsga-bizonyítvány az éppen aktuális nyelvtudást tükrözi, ami hosszú évek alatt megfelelő gyakorlás nélkül erősen megkophat. Ebből kifolyólag indokolt lenne, hogy a Magyar Honvédség illetékesei a külföldi szolgálatra pályázók nyelvismeretét a külföldi szolgálat előtt újra felméréssék, és ennek a felmérésnek az eredménye alapján döntsenek az illető nyelvi alkalmasságáról.
- Elengedhetetlenül fontos a vizsgáztatók megfelelő kiképzésének és folyamatos továbbképzésének megszervezése. Indokolt lenne, hogy a vizsgáztatók és a tesztfejlesztésben résztvevők közül minél többen speciális tesztelési tanfolyamokon vehessenek részt, ahol a vizsgáztatás és tesztfejlesztés elméleti és gyakorlati kérdéseivel is behatóbban foglalkozhatnak.
- A ZMNE Nyelvvizsgaközpont, mely a katonai szaknyelvi nyelvvizsgáztatás egyetlen központja Magyarországon, évente jelenleg 11 vizsgaidőszakban szervez és bonyolít nyelvvizsgákat. A vizsgaidőszakok gyakorlatilag egymásba érnek, a szakmai munkát végző állomány számára meglehetősen kevés idő áll rendelkezésre az egyes vizsgák kiértékelésére, a statisztikai adatok elemzésére. A vizsgáztatás minőségének szinten tartása és javítása érdekében indokolt lenne a szakmai munkát végző állomány bővítése vagy esetleg a vizsgaidőszakok számának csökkentése.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A kutatómunka eredményei az alábbiakban foglalhatók össze:

1. Az rendelkezésre álló dokumentumok tartalmi elemzésével bizonyítottam, hogy az Európai Unió és az Európa Tanács célja az európai nyelvvizsgák és nyelvvizsga-bizonyítványok átláthatóságának megteremtése. Elemeztem és rögzítettem a két intézmény által indított

programok és projektek azon csomópontjait, melyek a Magyarországon folyó nyelvvizsgáztatásra alapvetően meghatározó hatással vannak.

2. Vizsgáltam az utóbbi hat évtized magyarországi nyelvvizsgáztatási rendszerében bekövetkezett alapvető változásokat, feltártam és összegeztem azt a folyamatot, melynek során az ötvenes évek merev, erősen centralizált nyelvvizsgarendszerétől lépésenként bekövetkező változások útján eljutottunk napjaink rugalmasabb, decentralizált rendszeréig, melyben különféle típusú akkreditált nyelvvizsgarendszerek működhetnek.
3. Részletekbe menően vizsgáltam és feltártam azt a konzekvens folyamatot, melynek eredményeképpen a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek a Referenciakerethez illeszthetők. Az illesztéshez alkalmazott eljárások és módszerek kiválasztása a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek sajátosságainak szem előtt tartásával történt. A kiválasztott eljárások és módszerek lehetővé teszik a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek bármely más nyelvvizsgarendszerekhez történő illesztését is.
4. Elemeztem és összegeztem a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek leglényegesebb kategóriáit és jóságmutatóit a Referenciakeret fogalomkészletében, mely megalapozza azt, hogy a jövőben a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszerek nemcsak a helyi vizsgázók és felkészítőik számára, de valamennyi európai uniós tagállam számára is jól áttekinthető rendszerekként működjenek.
5. A nyelvvizsgáztatás és a nyelvoktatás közötti szoros kapcsolatból kiindulva vizsgáltam és feltártam a katonai szaknyelvi nyelvvizsgarendszereknek azon pontjait, melyek az európai, illetve a katonai nyelvi képzés és nyelvvizsgáztatás szinkronizálása érdekében a jövőben módosításra javasoltak. Ezekre a módosításokra az értekezésben konkrét javaslatokat tettem.

AJÁNLÁS

Az értekezés reményeim szerint hozzájárulhat a katonai szaknyelvi nyelvvizsgáztatás rendszerének átláthatóbbá válásához, a tesztfejlesztés és vizsgáztatás színvonalának javításához.

Elősegítheti a nyelvvizsgára felkészítő tanárok munkájának hatékonyságát, továbbá hozzájárulhat a vizsgáztatók színvonalasabb és hatékonyabb felkészítéséhez és továbbképzéséhez.

Alapjául szolgálhat további, a katonai szaknyelvi vizsgáztatással kapcsolatos kutatásoknak.

Hasznos lehet mindazon katonai vezetők számára, akik a fegyveres erők tisztjeinek, tiszthelyetteseinek, legénységi állományának nyelvi felkészítését, továbbképzését és beiskolázását irányítják, valamint az állomány nyelvismeretével kapcsolatos főbb célkitűzéseket megfogalmazzák.

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

PUBLIKÁCIÓK

- Szebenyi Gabriella: Az újságszövegek nyelvórai felhasználásának néhány gyakorlati kérdése – Társadalom és Honvédelem, 2. évf. 3-4. szám, 1998, 147-152. o.
- Várnainé Dr. Kis Ilona – Szebenyi Gabriella: Tájékoztató az októberben akkreditált ZMNE „ARMA” katonai szakmai nyelvvizsgarendszerről – Magyar Honvéd, XII. évf. 45. szám, 2001. nov. 9., 7. o.
- Várnainé Dr. Kis Ilona – Szebenyi Gabriella: Mit kell tudni a ZMNE Nyelvvizsgaközpontban tehető „ARMA” katonai szakmai nyelvvizsgáról? – Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum, V. évf., 2001. 8.-9.-10. szám, 10-11. o.
- Dr. Márta Nábrádi – Dr. Natalja Nyecsajeva – Gabriella Szebenyi: New Challenges in Language Training: STANAG Courses in the Language Institute of Zrínyi Miklós Defense University – BILC (Bureau for International Language Coordination) Konferencia, Segovia, Spanyolország, 2001. június 3-8. (a konferencia különkiadványa)
- Gabriella Szebenyi: Relating the Military Language Examinations to the Common European Framework of Reference: The Specification Phase of the Project – BILC Konferencia, Budapest 2006. május 28.-június 2. (elektronikus publikáció)
- Szebenyi Gabriella: Az Európa Tanács nyelvi programjának két fontos dokumentuma: a Közös Európai Referenciakeret és az Európai Nyelvi Portfólió – Társadalom és Honvédelem, 2007. 1. szám (megjelenés alatt)
- Szebenyi Gabriella: Nyelvvizsgáztatás Magyarországon – történeti áttekintés az ötvenes évektől napjainkig – Társadalom és Honvédelem, 2007. 2. szám (megjelenés alatt)
- Szebenyi Gabriella: Establishing Transparency in Language Qualifications in Europe – Relating the Military Language Examinations to the Common European Framework of Reference – AARMS 6. kötet, 2. szám. 2007. június (megjelenés alatt)

ELŐADÁSOK

- Szebenyi Gabriella: STANAG Testing in Hungary – Teacher Training Seminar, BKNYK, Budapest, 2004. június 7.
- Szebenyi Gabriella: Testing Criteria – STANAG Konferencia, BKNYK, Budapest, 2005. február 18-19.
- Szebenyi Gabriella: Relating the Military Language Examinations to the Common European Framework of Reference: The Specification Phase of the Project – BILC (Bureau for International Language Coordination) Konferencia Budapest, 2006. május 28.-június 2.

ÖNÉLETRAJZ

Név	Szebenyi Gabriella
Születési hely és idő	Budapest, 1964. 11. 08.
Végzettség	
1984-1989	Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar angol nyelv és irodalom-országi nyelv és irodalom szakos tanár
Nyelvismeret	angol (felsőfok) orosz (felsőfok)
Munkahely	
1989-1992	Szellemi szabadfoglalkozású nyelvtanár
1992-2001	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nyelvi Intézet nyelvtanár
2001-	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nyelvvizsgaközpont szakcsoport-vezető (ARMA angol nyelvvizsgák felelőse)
Szakmai tapasztalat	nyelvtanár (18 év) nyelvi tesztelés (6 év) Az ARMA és a NATO STANAG 6001 nyelvvizsgarendszerek akkreditációs pályázati anyagának kidolgozásában való részvétel
Továbbképzések, tanfolyamok	
1998	Szakmai tanfolyam nyelvtanárok számára, Edinburgh, Egyesült Királyság
1999	NATO terminológiai tanfolyam, Brunssum, Belgium
2000	Angol nyelvi továbbképzés, Védelmi Nyelvi Intézet, San Antonio, Texas, USA
2002	Tanfolyam a nyelvi tesztelésről, Marshall Központ, Garmish, Németország
2002	Tanfolyam a nyelvi tesztelésről, Lancasteri Egyetem, Egyesült Királyság
2003	Szeminárium STANAG 6001 tesztfejlesztők számára, Brassó, Románia
Publikációk	Szakcikkek és tanulmányok magyar és angol nyelven a nyelvi tesztelés témaköréből

